אבגעווארפען...

א קליין ידיעה'לע וועלין די לעזער בעמערקען אין היינטיגען כראניק, אז אויף די לעצטע זיצונג פון אונזער קהלה-פערוואלטונג, ביים בעשטימען דעם בודזשעט אויפן קומענדען יאָהר, איז דורך די אָרטאָ-דאָקסישע קהלה אָבגעוואָרפען געווא־רען די ביטע פון אַ גרופּע עלטערן, אז די קהלה זאָל בעשטימען צוויי טויזענד זלאָטעס צו עפענען אַ רעליגיעזע טעכטער שולע „בית יעקב"...

דער בודזשעט וועלכער טרעפט אָן העכער חונדערט און דרייסיג טויזענד זלאָטעס, האָט נישט גע־קענט דערטראָגען נאָך צוויי טויזענד זלאָטעס...

אונזערע מבהיגים האָבען געהאַט דערביי אַ איינפאַ־כען חשבון, אויב מ'האָט אָבגעוואָרפען די סובסידיעס פאַר די פאָלקסיסטישע שול, און הומער ביבליאָטעק, וואו־ישע אזוי קען מען אין דער זעלבער צייט שטי־צען אַ אגודיסטישע בית יעקב שולע? און למען השלום האָט מען אויסגעגעבען אויך די בית יעקב שולע.

אָבער אָט דאָ מוזען מיר אָנוויזען דעם גרויסען פעהלער, וואָס עס בעגעהן אונזערע פאָרשטעהער וועל־כע פאַסען נישט אויף, זאָגאַר אַזאַ וויכטיגע זאַך ווי די ערציהונג פון אונזערע טעכטער, ווי געהעריג. דען דאָ האַנדעלט זיך בכלל נישט וועגען וועלכע ס'איז פאַרטיאישע זאַך, וועלכע געהערט אָן דער אָדער יע־נער פאַרטיי, דאָ האַנדעלט זיך צו זאָלען מיר לאָזען אונזערע קינדער פון אונז אָבריסען און ערציהען זיי אין אַ פרעמדען גייסט אַז זיי זאָלען דערנאָך נישט פערשטעהען זייערע אייגענע עלטערן, אָדער מיר זאָ־לען זיי געבען אַזאַ ערציהונג וועלכע זאָל זיי צובינ־דען צו די געפיהלען פון די עלטערן, זאָלען זיי פערשטעהען און מיטפיהלען, מיט איין וואָרט: צו ער־ציהען זיי אַלס יודישע טעכטער אָדער נישט, און ביי אַזאַ מאָמענט ווען יעדעס יודיש קינד מוז בעזוכען אַ צוזאַנגס-שולע הייסט, דאָס גרינדען אַזאַ טעכטער־שולע פון די ערשטע וויסענשאַפטלעכע צרכי הכלל אין וואָס ס'איז פעראינטערעסירט די גאַנצע יודישע בע־פעלקערונג, פונקט ווי די תלמוד תורה פאַר יונגלעך. עס האַנדעלט זיך נאָר נישט וועגען דעם אָבער יע־נעם נאָמען, איהר קענט די שולע אַנאָמען געבען ווי איהר ווילט, נאָר זי זאָל זיין אַ רעליגיעזע.

און אויב ביי היינטיגען טאָג פאָדערט מען ביי אייך פאַר די פאָלקסיסטישע שול געלד, מאָטיווירענדיג, אַז דאָס אין די אייניגע כלומר־שטע יודישע שולע, וועט מען, ווען איהר וועט אויפשטעלען אַ אמת'ע יודישע שולע, מעהר אזעלכע פאָדערונגען צו אייך נישט אַריסשטעלען.

ביי היינטיגען טאָג, ווען יעדע יודישע טאָכטער מוז בעזוכען אַ צוזאַנג-שולע האָט אַזאַ טעכטער שול די זעלבע רעכט ווי אַ תלמוד תורה, וואָס די גאַנצע שטאַדט איז פערפליכטעט אויסצוהאַלטען איהר.

איהר זאָגט צוליעב'ן קריזיס? אָבער טאַקי צוליעב'ן הערשענדען קריזיס קענען דאָס קיין יחידים, ביים בעסטען ווילען נישם אונטערנעהמען, און די ערשטע שריט, דער יסוד, דער גרונד שטיין מוז געלעגט ווע־רען דורך די קהלה וועלכע איז די פאָרשטעהערין פון די גאַנצע שטאַדט, בעווייל, ווי געזאָגט איז עס אַצורך פון די גאַנצע שטאַדט.

פאַר יעדען טאָג וועלכע איהר פערנאכלעסיגט אייער חוב טראָגט איהר די אחריות.

אַלע אַרטאָדאָקסישע יודען דאַרפען אין די פראַגע זיין פעראייניגט און קיין צוויי מיינונגען קענען דער־ביי נישט זיין.

—|—

דער פאַרשטעהענדער רבנים צוזאַמענפאַהר.

א זעהר וויכטיג געשעהעניש גרייט זיך אויף די יודישע גאַס. א געשעהעניש וועלכעס קען ביי אַ גו־טען ווילען — פיעל ברכה אין יודישען פאָלקס-אָר־גאַניזם אַריינברענגען. צווישען די אַלע קאָנפערענצען אין צוזאַמענפאַהרען, וועלכע זענען פאָרגעקומען און קומען פאַר אין די יודישע וועלט, קומען זיך יעצט צונויף די ראשי העדה, דאָס שכנה וסלתה פון פוילישען יו־דענטום, ביין הונדערט רבנים, די פיהרער פון רע־ליגיעזען יודענטום קומען זיך צונויף אין די רעזי־דענץ פון פוילען צו בעטראַכטען פערשידענע פראַ־גען וועלכע האָבען אַ שייכות צו די רבנישע וועלט. און ווייל דאָס רבנישע לעבען איז קיינמאָל נישט גע־ווען איינגעשלאָסען און איינגעראַהמט אין די ענגע די אמות פון אייגענע, פערזענליכע אינטערעסען, נאָר דאָס רבנית לעבען איז געווען און איז ענג צוזאַמענ־געבונדען מיט'ן אַלגעמייגען וואוהל שטאַנד פון אַל־געמייגען יודישען לעבען. פונקציאָנירט דאָס אַלגע־מיינע יודישע לעבען ווי געהעריג, דאַן קענען פער־נעהמען די אָנפיהרער, די רבנים זייער עהרען-אַמט. דאַן קענען זיי שפּילען די ראָלייע וואָס זיי קומט, ווען אָבער דאָס יודישע לעבען איז חרוב ומוב, ווער ליידט דאָס ערשטע, אויב נישט די אויטאָריטעט פון די גייסטיגע פיהרער? וואָס פאַר אַ בעדייטונג קען האָבען אַ גייסטיגער מנהיג אין אַזאַ ארט וואָס דאָס גייסטיגע יודישע לעבען איז ערנידעריגט און געפאַ־לען. און דעריבער איז שטענדיג, זאָגאַר ווען די רבנים זענען זיך צוזאַמענגעקומען בעטראַכטען אייגע־נע, פערזענליכע אינטערעסען האָט אויפ'ן טיש גע־מוזט אַרויפשוואָמען פערשיידענע פראַגען וועגען די גייסטיגע לאַגע פון יודישען פאָלק.

דער „קובץ דרושים" ענהאַלט אין זיך אַ יום מיט געשלעפענע פערעל, טייערע ווערטער, און גענויאַלע אויסטיישונגען אין פערשידענע מאַמרי חז"ל, וואָס לייגען זיך אַזוי לייכט אויפן מעיין'ס שכל, און בלייבען ביי איהם לאַנג אין זכרון.

אַ בעזונדער אויפמערקזאַמקייט ציהט אויף זיך דער „קונטרס עתונאי" מיט זיין רשימת החברים הרבנים הי"ו, זיין ברכת מזל טוב די רבנים וואָס האָבען בעטוישט זייערע רבנות שטעלן, דער „אלון בכות" וואָס בעציכענט די אַלע רבנים זצ"ל וואָס זענען נסתלק געוואָרען אין דעם יאָהר, אין דער קורצער בעריכט פון דער קראַקאָווער אַספה הרבנים.

די פרובע אַליין — צו זיין אָרגאַניזירט אין איין אגודה, און אַרויסצוגעבען אַ אייגענעם בעזאַמלטען ספר דאַרף בעגריסט ווערען פון דער יודישער בע־פעלקערונג און מ'דאַרף אונטערשטיצען די אויסגאַ־בען וועלכע פערשאַפען פיעל פערגעניגען דעם דורכ־שניטליכען יוד —* דעם בן-תורה.

די אַרויסגעזאַמטע מיינונג איז נאָר בנוגע דעם „קובץ" אַליין, אָבער קיינמאָל נישט בנוגע די שאַ־פונג-קראַפט פון אָט די אויבענדערמאַנטע אָרגאַניזאַ־ציע. קומען מיר אָבער רעדען וועגען דעם לעצטען, זענען מיר מלא תרעומות אויף די וואָס שטעהען אין דער שפּיץ פון דער אגודת הרבנים, און נאָך גרעסע־רע פראַטענזיעס האָבען מיר צו די וואָס שטעהען אין רודער פון אַט דער אָרגאַניזאַציע, אין בכבוד ראש פערגעגען מיר מיט גרויס דרך ארץ און אַכטונג די געהערטע אויבענדערמאַנטע רבנים: ס'איז אייך נוט־בעקאַנט די גייסטיגע לאַגע פון יודענטום אין די לעצ־טע יאהרען; אייער האַרץ טהוט טרעפען בלוט פון די גרויסע פרצות וואָס קומען פאַר אין די יודישע שענ־סטע הייזער, אפילו די חינוך הבנות פראַגע ליגט טיף אין דער ערד, טויזענדער יודישע טעכטער בעזוכען פרעמדע שולען, און אונזער דת איז זיי פרעמד, זיי האָבען נישט דעם עלעמענטאַרסטען בעגריף פון'ם טאָג טעגליכען יודישען לעבען, הונדערטער פאָטער'ס פער־לאָזען זיך נישט אין קיין אויף זייערע אייגענע טעכ־טער, מיט צובראַכענע צעמיטער צעצעגן זיך די עלטערן שבת ביים טיש, און ס'גאַנצע בני בית קוקט אויס ווי אַ ערב רב ביים פער'צע'ר'טען יוד, וועלכער זעהט זיינע ביטערע נאָך-פאָלגער, און ס'איז זיך דאַך גאָר נישט צו וואונדערן דערויף, שולדיג אין דעם אין דאַך דאָס עמי הארצות וואס הערשט צווישען די יודישע טעכטער, פרעגט בחרם טויזענדער יודישע מכלומר'שט היינטיגע טעכטער פאַר וואָס זאָלצט מען פלייש, און די בעדייטונג דערפון צי ס'וועט אייך כאָטש איינע וויסען צי עטפעפערן? אזוי אויך די בעדייטונג פון די טאַג טעגליכע חובות וואָס אַ פרוי האָט אין שטוב בנוגע דת?

טהרות בנות ישראל דער פונדאַמענט פונס יודישען משפחה לעבען, צו ווייסען די יודישע טעכטער איהר בעדייטונג אין טיעפערן זין?

מיט גרויס ביטערקייט און הארץ וועהטאגמוזען מיר ענט־פערן „ניין"! ווי פיעל ס'איז שוין געשאַפען געאָרען אויף דעם געביט, אין אַלץ אַזערא לגבי די ברייטע יודי־שע מאַסען, שוין נישט רעדענדיג פון נאָך פיעל אויפ־גאַנען, מוזען די צוויי איינענדערמאַנטע הערבע שאַלות פערענטפערט ווערען אויף די גאַנצע רבנים קאָנפע־רענץ אין וואַרשע.

אייער ערשטע אויפגאַבע דאַרף זיין צו שאַ־פען ביי דער אגודת הרבנים אַ פערלאַג אין די יודי־שע שפּראַך (טייל נאָך אויף אין די פוילישע פּראָ־ך) וועלכער זאָל פערפייצען די יודישע הייזער מיט צייט שריפטען, פערשידענע אויסגאַבען, און בראָשו־רען, וועלכע זאָלען בעהאַנדלען און ערקלעהרען כסדר די אויפגאַבען פון דער יודישער פרוי אינם יעצטיגען מאָמענט, די וויכטיגע ערקלערונגען וועגען כהרות בנות ישראל, חנוך הבנות אין ברייטען זין פון הערב אַ. ו. א. א. ו. און די מאַטעריעלע פראַגע פון אַכ־דעם פערלאַג דאַרף פערענטפערט ווערען פון די קהלות אין גאַנץ פוילען.

ס'דאַרף נישט זיין קיין וואָך וואָס דער פערלאַג זאָל נישט אַרויסגעבען אַ בראָשור פון דעם אָדער יענעם גרויסען רב, אָדער נאָר רעליגיעזער שרייבער, וואָס זאָל וועקען און אויפקלעהרען כסדר די הער־צער פון דער יודישער פרוי:

טיעף איבערצייגונג בין איך אַז דער ברייטער עולם וועט אועלכע גראַשורן אויך אויסגאַבען קויפען מיט גרויס ווענקייט, און די פראַגע וועט אזוי אַ וואָך גע־לעזען ווערען. צו וויסען איהר געהערט רבנים אַז אַזוי אייך ליגט דער אויפגעגעבענע אויסגאַבע חוב, און איהר דאַרפט אידם עלעדיגען?

איהר דאַרפט שאַפען אין יעצטיגען מאָמענט פאַר די ברייטע יודישע מאַסען, און נישט זיך בעגניגען בלויז מיטן „קובץ" פאַר דרשנים און מגידים, ווי איהר אַליין זאָגט דאַס דער כבר וועט ברענגען גיצען פיר די לעצטע.

יעדערער מתכר אדער רעדאַקטע וואס וויל„אַז זייער אויס־גאַבע זאָל רעצענזירט ווערען אין „אונזער וועג" דאַרף צו שיקען צוויי עקזעמפּלאַרען.

די רעדאַקציע.

פון מיין ביכער שאַנק.*)

„קובץ דרושים" כולל דרושים נבחרים, באורים טובים בתורה ומדרשים נאים לכל עתות השנה אשר יביא ברכה ותועלת לדרשנים ומגידים כי המצאו בו חומר לדרוש.

גם ברור הלכות העומדות על הפרק ס"פ חודש בדולי הדור שליט"א בשם „הלכה למעשה". יוצא לאור בפעם בפעם ע"י אגודת הרבנים בפולין. ערוך ונסדר בעותש"ל על ידי מאיר ברי"א הכהן ז"ל ווארשאוויאק חופ"ק מאקאטוב, כרך ראשון חלק שני, אלול תרס"ד פיעטערקוב.

מ'דאַרף בעגריסען דעם גרויסען פאָרשטריט וועל־כען דאָס פוילישע רבנים-טום האָט געמאַכט אין די לעצטע יאָהרען. אָנשטאָט צו זיין צושפּליטערט און צובראָכענע יעדערער אין זיין שטעטל אָדער עדה, שטעהט פאַר אונז אַ גרויסע מעכטיגע „אגודת-הרבנים", אַ קערפּערשאַפט וואָס מ'דאַרף פאַר איהם בויגען דעם קאָפּ, אַ מעכטיגע קראַפט וואָס יעדערער יחיד, בעל-הבית אָבער אפילו גאָר אַ רב, ווערט בטל ומבוטל לגבי יענע גרויסע און מעכטיגע רבנים אָרגאַניזאַציע וועלכע קאָן לאַזען הערען איהר שטימע צווישען די ברייטע יודישע מאַסען, און די שטימע מוז וואַפאָרט איהר אָבקלאַנג געפונען, ווייל זי געהט אַרויס פון די גרעסטע אויטאָריטעטען פונ'ם יודישען פאָלק, פון רבנים פערבאַנד אין פוילען.

נעמען מיר אַדערך שטודירען דעם „קובץ דרושים" וועלכער ליגט פאַר אונזערע אויגען, זעהען מיר די שעהנע יצירה פון דער אגודת הרבנים. אַ „קובץ" וואס ענטהאַלט אין זיך שעהנע העכסט אינטערעסאַנטע דרושים פון די בעעזאַטנסטע און פאָפּולערסטע רבנים שיחי' פון אונזער צייט, (5 פון גרויסע רבנים פון דער נאָנטער פערגאַנגענהייט זצ"ל) און זענען מיר מעיין אין איינעמ'ס אַ דרוש, דערקענען מיר זעהר לייכט די פסיחילאַניע פון אָט דעם, אָדער יענעם רב, ס'איז גרינג צו דערקענען זיין הלוך המחשבות, און זיין חופש זיין די פסוקים פון תנ"ך און מאַמרי חז"ל.

דער „קובץ דרושים" ענהאַלט אין זיך אַ יום מיט געשלעפענע פערעל, טייערע ווערטער, און גענויאַלע אויסטיישונגען אין פערשידענע מאַמרי חז"ל, וואס לייגען זיך אַזוי לייכט אויפן מעיין'ס שכל, און בלייבען ביי איהם לאַנג אין זכרון.

אַ בעזונדער אויפמערקזאַמקייט ציהט אויף זיך דער „קונטרס עתונאי" מיט זיין רשימת החברים הרבנים הי"ו, זיין ברכת מזל טוב די רבנים וואס האבען בעטוישט זייערע רבנות שטעלן, דער „אלון בכות" וואָס בעציכענט די אַלע רבנים זצ"ל וואָס זענען נסתלק געוואָרען אין דעם יאהר, אין דער קורצער בעריכט פון דער קראַקאָווער אַספה הרבנים.

די פרובע אַליין — צו זיין אָרגאַניזירט אין איין אגודה, און אַרויסצוגעבען אַ אייגענעם בעזאַמלטען ספר דאַרף בעגריסט ווערען פון דער יודישער בע־פעלקערונג און מ'דאַרף אונטערשטיצען די אויסגאַ־בען וועלכע פערשאַפען פיעל פערגעניגען דעם דורכ־שניטליכען יוד —* דעם בן-תורה.

די אַרויסגעזאַמטע מיינונג איז נאָר בנוגע דעם „קובץ" אַליין, אָבער קיינמאָל נישט בנוגע די שאַ־פונג-קראַפט פון אָט די אויבענדערמאַנטע אָרגאַניזאַ־ציע. קומען מיר אָבער רעדען וועגען דעם לעצטען, זענען מיר מלא תרעומות אויף די וואָס שטעהען אין דער שפּיץ פון דער אגודת הרבנים, און נאָך גרעסע־רע פראַטענזיעס האבען מיר צו די וואס שטעהען אין רודער פון אַט דער אָרגאַניזאַציע, אין בכבוד ראש פערגעגען מיר מיט גרויס דרך ארץ און אַכטונג די געהערטע אויבענדערמאַנטע רבנים: ס'איז אייך נוט־בעקאַנט די גייסטיגע לאַגע פון יודענטום אין די לעצ־טע יאהרען; אייער האַרץ טהוט טרעפען בלוט פון די גרויסע פרצות וואס קומען פאַר אין די יודישע שענ־סטע הייזער, אפילו די חינוך הבנות פראַגע ליגט טיף אין דער ערד, טויזענדער יודישע טעכטער בעזוכען פרעמדע שולען, און אונזער דת איז זיי פרעמד, זיי האָבען נישט דעם עלעמענטאַרסטען בעגריף פונ'ם טאָג טעגליכען יודישען לעבען, הונדערטער פאָטער'ס פער־לאָזען זיך נישט אין קיין אויף זייערע אייגענע טעכ־טער, מיט צובראַכענע צעמיטער צעצעגן זיך די עלטערן שבת ביים טיש, און ס'גאַנצע בני בית קוקט אויס ווי אַ ערב רב ביים פער'צע'ר'טען יוד, וועלכער זעהט

הארכיון היהודי